

ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ТА ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У БІРЖОВІЙ СФЕРІFUNDAMENTALS OF BUSINESS AND SALES ACTIVITIES
IN THE STOCK EXCHANGE SPHERE

УДК 330.339.1

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastuct67-21>**Калюжна Ю.П.**к.е.н, доцент,
доцент кафедри маркетингу
Полтавський державний аграрний
університет**Шульга Л.В.**к.е.н, доцент,
доцент кафедри маркетингу
Полтавський державний аграрний
університет**Яснолоб І.О.**к.е.н, доцент,
доцент кафедри
підприємництва і права
Полтавський державний аграрний
університет**Kalyuzhna Yuliia**

Poltava State Agrarian University

Shulga Liudmyla

Poltava State Agrarian University

Yasnob Iona

Poltava State Agrarian University

У статті розглядаються основи підприємницької та збутової діяльності у біржовій сфері. А саме викладено спробу схарактеризувати взаємозв'язок підприємництва з біржовою діяльністю через збут виробленої продукції, оскільки виробництво та реалізація продукції, лежить не тільки через постійних споживачів та посередників. Розглянуто різні погляди науковців у сфері підприємницької, збутової та біржової діяльності. Зроблено аналіз підприємництва за кількістю активних суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності, а також обсяг виробленої ними продукції. Розкрито та описано сутність біржі. Коротко розглянуто основні канали збуту на міжнародні біржові ринки. Виявлено, із аграрної продукції здійснюються торги переважно зерновими. Визначено, що світовий біржовий ринок є динамічною структурою, за допомогою якою українські виробники можуть вийти на світові простори торгівлі.

Ключові слова: підприємництво, підприємницька діяльність, аграрна продукція, біржа, біржова сфера, збутова діяльність.

The article examines the basics of business and sales activities in the stock market. Namely, an attempt is made to characterize the relationship between entrepreneurship and stock market activity through the sale of manufactured products, since the production and sale of products is not only through regular consumers and intermediaries. Various views of scientists in the field of business, sales and stock exchange activity are considered. Namely, sales activity in a generalized sense consists in the process of promoting finished products to the market with the aim of obtaining business profit. And the economic and legal nature of entrepreneurship focuses on such a feature of entrepreneurship as making a profit. Features of commodity exchanges aimed at obtaining guarantees by business entities, minimizing price risks and increasing the competitiveness of goods. An analysis of entrepreneurship was made by the number of active economic entities by types of economic activity, as well as the volume of products produced by them. Which can be followed by positive dynamics, since in recent years there has been an increase in the number of economic entities and the volume of manufactured products. The essence of the exchange, which consists in providing the most favorable conditions for concluding commodity contracts, is briefly disclosed and described. The main sales channels for international stock markets are considered. It was found that the agricultural products traded in the country are mostly grain. but fruit and vegetable products, meat, milk, and sunflower are traded on separate exchanges. Scientists note that significant growth is observed on stock exchanges in Brazil, China, and India, which is also reflected in the structure of the international stock market by geographic region. It is noted that with the trend of growth of general trading activity on the world stock markets, the share of a certain type of stock exchange assets during the studied period remains almost unchanged. It was determined that the world stock market is a dynamic structure, with the help of which Ukrainian manufacturers can enter the world trade space.

Key words: entrepreneurship, entrepreneurial activity, agricultural products, stock exchange, stock exchange sphere, sales activity.

Постановка проблеми. Сьогодні для більшості є зрозумілим, що без цивілізованого підприємництва країні не можна створити потужної економіки, не вийти на внутрішні та світові ринки та стати рівноправним суб'єктом міжнародної діяльності. За високою конкуренцією сьогодні стабільний прибуток можна забезпечити лише при створенні грамотної та ефективної збутової політики, що обумовлює необхідність продажу вітчизняної продукції через біржову сферу та її похідні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підприємницької, збутової та біржової діяльності вивчається та розглядається як вітчизняними так і зарубіжними науковцями.

На думку Белінського П. І. суть збутової діяльності в узагальненому розумінні полягає в тому, що це є процес просування готової продукції на ринок та організації товарного обміну з метою отримання підприємницького прибутку [1]. Водночас Балабанова Л. В. визначає збутову діяльність, як

все те, що забезпечує максимальну вигідність торговельної угоди для кожного з партнерів при першочерговому врахуванні інтересів і вимог проміжного або кінцевого споживача [2].

Б. Райсберг та Л. Лозовський під реалізацією розуміють продаж виготовлених товарів і послуг, або їх перепродаж, що супроводжується отриманням грошової виручки [3, с. 34]. В той же час збут продукції, товарів вони визначають як продаж, реалізація підприємством, організацією, підприємцями виготовлених ними продукції, товарів з метою забезпечення грошової виручки, – забезпечення надходження грошових засобів».

Такі видатні вчені-філософи як А. Сміт і Д. Рікардо займались проблематикою розуміння економічної та правової природи підприємництва та розглядали підприємця вже як власника капіталу, акцентуючи увагу на такій ознаці підприємництва, як отримання прибутку (доходу) [4, с. 21–22].

Сучасники розглядають підприємництво як: «господарську діяльність, яка здійснюється з

метою досягнення економічних і соціальних результатів та отримання прибутку» [5, с. 10].

Вивченням ролі та значенням біржі та біржового ринку займалися Солодкий М. О., Резнік Н. П., Яворська В. О., які зазначали, що: «біржовий ринок є елементом організованого ринку, на якому функціонують товарні, фондові та валютні біржі [6].

У своїх працях науковець Б. М. Семенко вказав особливості функціонування товарних бірж в Україні так і у світі, які спрямовані на отримання гарантій, суб'єктами господарювання, належного виконання господарських зобов'язань контрагентами, мінімізації цінових ризиків та підвищення конкурентоспроможності товарів [7, с. 22].

Але проблема збуту продукції аграрними підприємствами через біржову сферу є мало вивчена, тому і залишається актуальною та потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Визначити пріоритетні напрями розвитку реалізації продукції аграрних підприємств через мережу бірж, дати загальну оцінку перспективам розвитку підприємницької та збутової діяльності у призмі біржових відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів.

Як зазначає Г. І. Карпюк: «підприємництво, будучи одним із різновидів творчої, пошукової, ризикової соціальної діяльності, у більшості країн світу з ринковою економікою вважається одним із найпрестижніших занять». Саме за словами

науковця: ... саме цей вид діяльності у відповідних умовах найкращим чином виявляє людську суть, допомагає проявитися працівнику як особистості» [5, с. 11].

Сутність підприємництва та його роль у суспільстві повніше розкривається через його функції, а саме: творчу, ресурсну, організаційну, мотиваційну, соціальну.

В умовах сьогодення подальший розвиток підприємства не можливе без подальшого прогнозування його господарської діяльності.

Найкращий показник для аналізу підприємництва – кількість активних виробників товарів і послуг. Вона показує, наскільки взагалі підприємницький хист поширений і реалізований у країні (табл. 1).

Як можна спостерігати за позитивною динамікою, оскільки за останні роки відбулося збільшення кількості суб'єктів господарювання та обсяг виробленої продукції.

Послідуючим етапом після виробництва продукції у підприємницькій діяльності діяльність потрібно знайти ефективні канали реалізації.

Збутову систему підприємства можна назвати однією з головних підсистем його функціонування, що здійснює безпосередній вплив на результати діяльності [9, с. 142].

Організація збутової діяльності підприємства є ключовою ланкою між маркетинговою діяльністю та комплексом всієї діяльності підприємства зі створення, виробництва та доведення продукту до споживача.

Таблиця 1

Кількість діючих суб'єктів господарювання та обсяг виробленої продукції за видами економічної діяльності

Вид діяльності	Роки					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Кількість діючих суб'єктів господарювання, од						
Всього	1974439	1865631	1805144	1839672	1941701	1973652
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	79284	74620	76593	76328	75450	73368
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних з ними послуг	70721	66837	69536	69596	68675	67121
Вирощування зернових, бобових культур і насіння олійних культур	47690	46398	50788	51446	51198	50743
Інше	1776744	1677776	1608227	1642302	1746378	1782420
Обсяг виробленої продукції, млн. грн						
Всього	344988	421782	532897	620768	698186	729445
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	41662	47488	52412	61609	63666	67931
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних з ними послуг	40202	45694	50330	59113	61356	65691
Вирощування зернових, бобових культур і насіння олійних культур	31679	36737	40659	48175	50173	54534
Інше	231445	291863	389496	451871	522991	541289

Джерело: [8]

Оскільки товарна біржа є найвищою формою організації оптової торгівлі і одним з найважливіших елементів маркетингової інфраструктури аграрного ринку. Основною сутністю діяльності біржі є забезпечення найвигідніших умов для укладання товарних контрактів. Саме організація постійно діючого оптового товарного ринку та надання посередницьких послуг учасникам біржових торгів позиціонується як головна функція товарної біржової діяльності.

В Україні на початку 2021 р. було зареєстровано 620 товарних бірж. Зважаючи на відносно невелику кількість бірж, що мають власні сайти, здійснюють елек тронні торги, є членами біржових асоціацій, логічно припустити, що більша кількість зареєстрованих товарних бірж не функціонує. Так, асоціація «Біржові та електронні майданчики» включає 21 члена, в тому числі кілька виключно електронних торговельних майданчиків, Всеукраїнська асоціація товарних бірж налічує 18 членів [12, с. 47].

Лише одиничні біржі надають послуги з організації торгівлі сільськогосподарською та іншою біржовою продукцією. Із сільськогосподарської продукції здійснюються торги переважно зерновими, але на окремих біржах відбувається торгівля плодовоовочевою продукцією, м'ясом, молоком, соняшником (наприклад, на Товарній біржі агропромислового комплексу центральних областей України) [13].

За спостереженнями В. В. Кухарець, О. Г. Булуй, Л. М. Леківської протягом останнього десятиліття світовий біржовий ринок значно розростається по усіх регіонах світу [14]. Так, у 2020 р. торгова активність на світових біржових ринках деривативів досягнула 46,77 мільярда угод та зросла на 35,6% у порівнянні з 2019 р. Науковці зазначають, що значне зростання спостерігається на біржах у Бразилії, Китаю та Індії, що знаходить відображення і у структурі міжнародного біржового ринку за географічними регіонами.

Похідні інструменти, пов'язані з акціями, склали більшу частину приросту торгової активності у 2020 р. Ф'ючерси та опціони на індекси акцій, найбільша категорія перерахованих ринків деривативів за обсягом, досягли 18,61 млрд. контрактів, проданих у 2020 р. Ф'ючерси та опціони на окремі акції досягли 9,9 млрд. у 2020 р., що на 3,8 млрд. або 62,3 % більше, ніж у попередньому році. При цьому, торгівля сільськогосподарськими ф'ючерсами та опціонами зросла на 45,4% до 2,57 млрд. контрактів.

Сьогодні, українські сільськогосподарські товаровиробники отримали можливість доступу на ринки Ізраїлю, Єгипту, Китаю, Індії, Саудівської Аравії. У нас чудові перспективи розвитку аграрного експорту до країн Азії, Північної Африки, Близького Сходу [10].

Отже, світовий біржовий ринок є динамічною структурою, що відбувається відповідно до зростаючих та оновлених потреб зарубіжних країн, зростання стандартів міжнародної торгівлі. Всі ці позитивні тенденції сприяють стрімкому темпу розвитку інфраструктури міжнародного товарного ринку. За своїм змістом інфраструктура міжнародного товарного ринку являє собою сукупність суб'єктів торгово-посередницької діяльності та їх взаємодію в середовищі міжнародного товарного ринку [11, с. 69].

Об'єктом біржової торгівлі на міжнародних товарних біржах є майже 160 найменувань продукції.

При цьому, при тенденції зростання загальної торговельної активності на світових біржових ринках, частка певного виду біржових активів протягом досліджуваного періоду залишається майже не змінною.

Висновки. Отже, оскільки підприємницька діяльність та стає ключовим механізмом забезпечення здатності підприємства до безперервної модернізації, а значить, забезпечує довгострокову конкурентоздатність підприємства, отже взаємозв'язок його з біржовою сферою однозначний, оскільки виробництво та збут продукції, лежить не тільки через постійних споживачів та посередників, але для входження на світові ринки ще і входження у світову біржову діяльність.

Крім того, подальше ефективне входження на світові ринки є новим етапом розвитку саме підприємства в біржовій сфері, оскільки важливими передумовами появи ліквідності в торгівлі аграрними деривативами є прозорий біржовий механізм встановлення ціни на продукцію аграріїв і залучення до ринку якомога більшої кількості гравців. Розвиток таких інструментів як деривативи матиме колосальний ефект на ринки сільгоспродукції та економіку загалом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Белінський П. І. Управління матеріально-технічним забезпеченням і збутом. Чернівці : Рута, 2007. 28 с.
2. Балабанова Л. В., Митрохіна Ю. П. Управління збутовою політикою: навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 240 с.
3. Хрупович С., Борисова Т. Теоретичні аспекти побудови системи управління збутовою діяльністю на промисловому підприємстві. *Галицький економічний вісник*. 2006. № 3. С. 34–38.
4. Предпринимательство в конце XX века / [Дынкин А. А., Стерлин А. Р., Тулин А. Р. и др.]. Москва : Наука, 1992. 312 с.
5. Карпюк Г. І. Основи підприємництва: Навчальний посібник для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти. Інститут модернізації змісту освіти. Донецьк. 2021. 108 с.

6. Солодкий М. О., Резнік Н. П., Яворська В. О. Основи біржової діяльності: навч. посібник; за ред. М. О. Солодкого. Київ: ЦП Компрінт. 2017. 450 с.

7. Семенко Б. М. Розвиток товарних бірж – правові гарантії суб'єктам господарювання в підвищенні економічного ефекту від підприємництва. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Вип. 6Е1. Т. 2. 2014. С. 20–23.

8. Державна служба статистики України. Статистична інформація. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

9. Макалюк І. В., Ліндаєв Д. В. Сутність збутової діяльності підприємства та методологічна послідовність оцінювання її ефективності. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. Випуск 23. 2019. С. 140–149.

10. Фертікова Т. М. Перспективи розвитку товарної біржової торгівлі в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. № 23/2021. С. 46–52.

11. Кухарець В. В., Булуй О. Г., Левківська Л. М. Тенденції розвитку біржового ринку в умовах глобалізації світової економіки. Ефективна економіка. № 4. 2021. *Електронний фаховий журнал*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/92.pdf.

12. Товарна біржа агропромислового комплексу центральних областей України, офіційний сайт. URL: <http://agrobirga.ck.ua> (дата звернення: 12.07.2021).

13. Ковальчук С. В. Актуальні проблеми застосування маркетинг-менеджменту в зовнішньоекономічній діяльності підприємств. *Економічні науки*. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 5. Т. 2. С. 179–185.

14. Калюжна Ю. П., Яснолоб І. О., Черненко К. В. Основи біржової торгівлі на шляху до виходу на світові зернові ринки. *Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку»*. Випуск 66. 2022. С. 67–72.

REFERENCES:

1. Belinskyi P. I. (2007) *Upravlinnia materialno-tekh-nichnym zabezpechenniam i zbutom* [Management of material and technical support and sales]. Chernivtsi: Ruta, 28 p.

2. Balabanova L. V., Mytrokhina Yu. P. (2011) *Uprav-linnia zbutovoiu politykoiu: navch. posibnyk* [Management of sales policy: teaching. manual]. Kyiv: Tsentru chbovoi literatury, 240 p.

3. Khrupovych S., Borysova T. (2006) Teoretychni aspekty pobudovy systemy upravlinnia zbutovoiu diial-nistiu na promyslovomu pidpriemstvi [Theoretical aspects of building a sales management system at an industrial enterprise]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, no. 3, pp. 34–38.

4. Dunkyn A. A., Sterlyn A. R., Tulyan A. R. (1992) *Predprynymatelstvo v kontse XX veka* [Entrepreneurship in the end of the 20th century]. Moscow: Nauka, 312 p.

5. Karpiuk H. I. (2021) *Osnovy pidpriemnytstva: Navchalnyi posibnyk dlia zdobuvachiv profesiinoi (pro-fesiino-tekhnichnoi) osvity* [The basics of entrepreneurship: A study guide for students of professional (vocational and technical) education]. Instytut modernizatsii zmistu osvity, 108 p.

6. Solodkyi M. O., Reznik N. P., Yavorska V. O. (2017) *Osnovy birzhovoi diialnosti* [Basics of exchange activity: study guide]. Kyiv: TsP Komprynt, 450 p.

7. Semenکو B. M. (2014) Rozvytok tovarnykh birzh – pravovi harantii subiektam hospodariuvannia v pidvyshchenni ekonomichnoho efektu vid pidpriem-nytstva [The development of commodity exchanges - legal guarantees for business entities in increasing the economic effect of entrepreneurship]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu*, vol. 6E1, no. 2, pp. 20–23.

8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Stat-ystychna informatsiia [State Statistics Service of Ukraine. Statistical information]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

9. Makaliuk I. V., Lindaiev D. V. (2019) Sutnist zbu-tovoi diialnosti pidpriemstva ta metodolohichna poslido-vnist otsiniuvannia yii efektyvnosti [The essence of the sales activity of the enterprise and the methodologi-cal sequence of evaluating its effectiveness]. *Suchasni problemy ekonomiky i pidpriemnytstvo*, vol. 23, pp. 140–149.

10. Fertikova T. M. (2021) Perspektyvy rozvytku tovarnoi birzhovoi torhivli v ukraini [Prospects for the development of commodity exchange trade in Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 23, pp. 46–52.

11. Kukharets V. V., Bului O. H., Levkivska L. M. (2021) Tendentsii rozvytku birzhovoho rynku v umovakh hlobalizatsii svitovoi ekonomiky [Development trends of the stock market in the conditions of globalization of the world economy]. *Efektivna ekonomika*, no. 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/92.pdf.

12. Tovarna birzha ahropromyslovoho kompleksu tsentralnykh oblastei Ukrainy [Commodity exchange of the agro-industrial complex of the central regions of Ukraine]. URL: <http://agrobirga.ck.ua/> (data zvernennia: 12.07.2021).

13. Kovalchuk C. V. (2014) Aktualni problemy zas-tosuvannia marketynh-menedzhmentu v zovnishnoeko-nomichnii diialnosti pidpriemstv [Actual problems of marketing management application in foreign economic activities of enterprises]. *Ekonomichni nauky. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnogo universytetu*, no. 5, no. 2, pp. 179–185.

14. Kaliuzhna Yu.P., Yasnolob I.O., Chernenko K.V. (2022) *Osnovy birzhovoi torhivli na shliakhu do vykhodu na svitovi zernovi rynky* [Basics of stock trading on the way to entering world grain markets]. *Elektronnyi nau-kovo-praktychnyi zhurnal «Infrastruktura rynku»*, vol. 66, pp. 67–72.